

URL:<http://bdpu.org/pedagogy/ua/files/2015/1/49.pdf>http://osvita.ua/abroad/higher_school/distance-learning/50673/ (дата звернення 18.10.2023).

Зайцева Е.І.,

заслужений діяч мистецтв України,
викладач кафедри мистецьких дисциплін
Академії культури і мистецтв (Ужгород),
головний художник Закарпатського
академічного обласного українського
музично-драматичного театру імені братів
Шерегіїв

МИСТЕЦТВО ГРИМУ У ВИСТАВАХ ЗАКАРПАТСЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ ХХІ СТОРІЧЧЯ

Мистецтво гриму пройшло довгий шлях свого розвитку, так само як і розвиток закарпатського театру та сценографії. *Грим* (з французької – кумедний дідуган) – мистецтво зміни зовнішності актора, переважно обличчя, за допомогою спеціальної фарби, наклейок, зачіски [3, с. 30]. Грим визначається як «мистецтво змінювати зовнішність за допомогою спеціальних фарб, пластичних наклейок, підтяжок та пастижерських виробів (перуки, борода, вуси, бакенбарди, вії тощо) [2, с. 14].

На еволюцію гриму вплинула історія театру, гра акторів, та фарби, які застосовувалися під час театрального дійства. Наприклад, у театрах Стародавньої Греції та Риму жіночі ролі виконували чоловіки, і у театрах Сходу (Китаю, Японії) акторські трупи також повністю склалися з чоловіків, тому грим мав кардинально змінити зовнішність акторів-чоловіків.

В Україні у період режисерського театру (поч. ХХ ст.) грим набуває особливої ваги. Розвиток театрального гриму пов'язаний з накопиченням теоретичного та практичного досвіду театру корифеїв (М. Садовський, М. Заньковецька, М. Кропивницький, П. Саксаганський).

Сьогодні грим є одним із елементів вистави, оболонкою художнього образу. Він пов'язаний із загальним сценографічним рішенням самої вистави, схильний до впливу стилю та жанру.

Як складова зовнішньої партитури сценічного образу персонажу, грим виконує деякі функції. Перша – *коригуюча*. Адже не усі актори театру володіють пропорційними рисами обличчя. В деяких випадках, ще до нанесення художнього гриму, потрібно прибрати недоліки і вирівняти окремі частини. Друга – *визначення особистості*. Саме через зовнішню презентацію, через грим у тому числі, персонаж заявляє про себе, оповідаючи цілу історію про свої відносини з соціумом, про розуміння самого себе і свого місця в навколишньому світі. Працюючи над роллю, створюючи пластичний образ персонажа, його історію, необхідно враховувати запропоновані обставини. Третя – *комунікативна*. Вона складніша і у своєму

втіленні більш різноманітна. Адже, спілкування, як відомо, передусім це обмін інформацією.

Перераховані функції театрального гриму ми можемо розглянути на прикладі вистав Закарпатського академічного українського музично-драматичного театру імені братів Ю.-А. та Є. Шерегіїв у місті Ужгород.

Так, у музичних виставах закарпатського театру завжди характерні яскраві кольори, відсутні дрібні деталі, так як враховується велика віддаленість глядачів від сцени, що пояснюється наявністю у театрі оркестрової ями. Наприклад, у музичній виставі «Витівки Хануми» А. Цагарелі, Г. Канчеллі (режисер – народний артист України А. Філіпов, 1995) художник В. Степчук за допомогою національного гриму (вуса, бакенбарди, накладки на ніс, підводка очей та брів) та грузинського національного костюму створила яскраві образи мешканців старого Тифлісу (*рис. 1*)[1, с. 193, 194].

Рис. 1. Сцена з вистави «Витівки Хануми». 2009. Фото О. Попов.

Процес створення художнього образу у театрі довгий і важкий. Він вимагає точного та скрупульозного опрацювання кожного елемента (декорація, костюм, реквізит, грим). Грим у дитячих виставах закарпатського театру завжди несе смислове навантаження так само, як інші елементи сценографії. Наприклад, у казці «Мауглі» за оповіданням Д. Р. Кіплінга (режисер – заслужений діяч мистецтв України Н. Тімошкіна, 2012) глядачу розповіли класичну історію про життя дитини у диких джунглях, доповнену музикою та хореографією. Художник Л. Белая створила на сцені за допомогою м'якої декорації атмосферу африканських джунглів. Для кожного персонажу був підібраний грим, який відповідав характеру героя вистави. Учасники вистави за допомогою живописного гриму створили сценічні образи звірів (*рис. 2*).

Рис. 2. Сцена з вистави «Мауглі». 2022. Фото О. Попов.

У музичній казці «Цвіт папороті» Ю. Чорі (режисер – народний артист України А. Філіпов, 2014) основною функцією гриму було передати казковість персонажів за допомогою виразності очей, рельєфних рис та кольору обличчя. Так, виконавці ролей Зорянки (артистка О. Бабука) та Зірниці (артистка М. Балог) наносили на своє обличчя загальний тон (сріблясто-біла гамма), та зображували малюнок казкових зірок. Холодний колір костюму виконавців підкреслював графічність казкового гриму. Незважаючи на свою статичність, грим у структурі сценічного костюму набував можливість змінюватися, оскільки був пов'язаний з пластикою артистів балету. Правильно нанесений грим, підібраний костюм допомогли створити казковість персонажу, неповторність образу.

Грим дуже часто називають «декорацією обличчя». Адже він дозволяє зрозуміти вік, стать, підкреслює мімічні особливості, вказує на належність до певної національності. Гримом можна створити враження про персонаж на сцені, як про «молодого» так і про «старого». Виділяючи та відтінюючи фарбами гриму окремі ділянки обличчя, створюється можливість повідомити глядачу про нелегке життя героя.

Так, у виставі «Крок від любові» («Циганка Аза») за М. Старицьким (режисер – заслужений артист України В. Шершун, 2017) виконавиця головної ролі Гордилі (заслужена актриса України Н. Засухіна) малює на одному оці темно-червоні круги, на іншому за допомогою клею та марлі створює шрами, запалі щоки, безбарвні губи, чорна перука та стилізований костюм повідомляли зі сцени глядачеві про вік, характер, хворобу героїні (рис. 3).

Рис. 3. Сцена з вистави «Крок від любові». 2017. Фото О. Попов.

Таким чином, мистецтво гриму закарпатського українського театру розвивалось у контексті розвитку театру та постійного поповнення репертуару. Воно дало можливість гриму вийти з рамок елементів сценографії на самостійний вид мистецтва у музичних виставах. Це лише перший крок, який має привернути увагу театрознавців, мистецтвознавців та культурологів до мистецтва гриму у виставах закарпатського театру ХХІ століття.

Список використаних джерел:

1. Зайцев О., Зайцева Е. Театрально-декораційне мистецтво Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв 1946–2021 рр. Ужгород : ПП Аутдор-Шарк, 2021. 246 с.
2. Раугул Р. Грим. М.:, 1935. 285 с.
3. Савченко І., Ліпницька І. Словник театрознавчих термінів і понять. Київ : НПУ М. Драгоманова, 2021. 144 с.

Зайцева О.М.,

старший науковий співробітник

КЗК «Миколаївський обласний

краєзнавчий музей», м. Миколаїв, Україна

ВИСТАВКОВА РОБОТА МИКОЛАЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

Миколаївський обласний краєзнавчий музей з 2012 року працює в приміщенні, яке є пам'яткою архітектури ХІХ ст. Кожного дня до нього приходили відвідувачі, яким пропонували прослухати різноманітні екскурсії, участь у цікавих майстер-класах, завітати у виставкові зали. Але мирне життя держави і музею було перерване 24 лютого 2022 року, коли Російська Федерація вдерлася на територію України, і міста Миколаєва в тому числі. Одразу музей було зачинено для відвідувачів. Музейні співробітники по черзі приходили на своє місце роботи, перевірити стан справ.

Перша виставка військового часу «Творчість сьогодення - запорука миру і майбутнього» була з мріями про відбудову міста. Вона відкрилася у лютому 2023 року й складалася з робіт студентів Миколаївського фахового будівельного коледжу КНУБА [1].

У березні до святкування Великодня на ІІ поверсі музею відкрилась виставка дитячих робіт учнів навчальних закладів міста: «Христос Воскрес». Напередодні свята були проведені екскурсії з майстер-класами по виготовленню писанки –